

הערות אחדות למאמרו של ד"ר פרוינד

מ־52 לידות־תאומים ו־2 שלישיות נולדו בס"ה 110 וולדות ומהטבלה מס' 2 אפשר לעמוד על שיעורי התמותה בוולדות מלידות־תאומים ומלידות־יחידים.

טבלה 2. תמותה בוולדות עד גיל של 7 ימים

פרטים	לידות־תאומים		לידות־יחידים	
	מספר	%	מספר	%
ס"ה וולדות	110	100	577	100
נולדו מתים	14	12.7	6	1.05
מתו תוך 7 ימים	11	10.0	37	6.40
נפסדו בס"ה	25	22.7	43	7.45

מהספרות המקצועית ידוע ששיעורי הפסילה בבהמות שנולדו בלידות־תאומים הם גדולים בהרבה מאלה שמלידות־יחידים. יש ענין גם בפרטים על הסיבוכים המופיעים בפרות אחרי לידות־תאומים ולידות יחידים (ראה טבלה 3).

טבלה 3. תופעות שאחר הלידה בלידות־תאומים ובלידות־יחידים

פרטים	לידות יחידים תקינות	לידות תאומים
ס"ה לידות	500	30
הופעת תאנה ראשונה		
אחר הלידה, ימים	36.2	41.0
חוסר תאנה, %	7.7	23.3
מספר הימים מהלידה עד להתעברות	85.1	128.6
מספר הזרעות להתעברות	1.62	2.20
התעברו אחרי הזרעה 1, %	66.20	52.00
יצאו מחמת אי־התעברות, %	3.93	13.30

מהנתונים שריכזתי אפשר להסיק שיציאת פרות יולדות־תאומים היא רבה יותר גם מחמת פחיתת תנובתן, שיש לראותה כתוצאה של מא־מצי לידה והריון קשים יותר.

קראתי בעיון את מאמרו של מורי וחברי ד"ר פרוינד־אביאלי, שפורסם בחוברת 76, ובר־צוני להשיג ולהעיר על כמה מהצעותיו.

אתייחס קודם כל להצעתו להגדיל את מספר הוולדות על ידי הגדלת שיעור המלטות־תאומים. נכון אמנם כי שיטה זו נוסתה באנגליה וגם בארצות אחרות, אולם היא נכשלה, ודו"חות על כך מצויים בספרות המקצועית. לדעתי יש צורך להתעכב קודם כל על אירועי לידות־תאומים אצל בקר בדרך הטבע, בטרם ניגשים לתכנון הכוונה (באמצעים מלאכותיים) בריבוי השיעורים של לידות־תאומים.

הפרה, בטבעה, חד־וולדנית היא (Unipara), בדומה לנקבות של מיני בעלי־חיים אחרים, כגון הסוסה, הנאקה ועוד, ושיעור לידות־התאומים בפרות הוא זעיר. לפי סקרים שערכתי בעד־רים שונים בארץ יוצא ששיעור לידות־תאומים בבקר מגיע ל־3% (מכלל הלידות). עיון בפרטים על לידות־התאומים מוכיח שאלו הן לידות פאטולוגיות בעיקר. ורק אחוז קטן אפשר לייחס לגורמים שבתורשה. כך, למשל, מצאתי שלידות תאומים בעדרים של 3 משקים קיבוציים התחלקו כדלקמן: 0.89% במבכירות ו־4.27% בפרות.

עיון נוסף בנתונים מראה שלידות־תאומים היו שכיחות בעיקר אחרי ליקויים בלידה ובפרט ריות שהצריכו טיפולים גינאקולוגיים. הטבלה הבאה מוכיחה זאת בעליל.

טבלה 1. אירועי לידות־תאומים אחרי לידה ופוריות תקינים ואחרי לידה ופוריות בלתי תקינים

פרטים	מס. אמהות	לידות תאומים ב־%
בלידה ופוריות תקינים	500	3.7
בחוסר תאנה נפגעו	37	20.0
מלידות קשות סבלו	15	13.3
בעצירת שיליה נפגעו	23	11.4
בדלקת רחם סבלו	31	22.6
אחרי לידת תאומים	16	6.3
בקיטטות נפגעו	9	22.2

וכן ידועים לכולם האמצעים למלחמה במכה זו. אסתפק הפעם במסירת אילו פרטים מסקר שערכתי „על רגל אחת“ ב־3 משקים קיבוציים, כשניגשתי לכתוב הערותי למאמרו של ד״ר פרוינד. עברתי עם מרכז העדר על רשימת כל הלידות בחמשת החודשים האחרונים ושאלתי על כל מקרה של לידה כיצד הוא נתקיים, והנה התוצאה: רק ב־40% של מקרי הלידה היה נוכח אחד המטפ־לים (או „המילד“) ובשאר 60% של הלידות נשארו הפרות היולדות ללא כל פקוח או עזרה (לידות קשות והפלות לא נכללו בסטטיסטיקה זו), מבין 5 וולדות מתים בלידה — 4 „נמצאו“ מתים (מלידות ללא נוכחות המטפלים). שוריי חולי השילשול בוולדות שנולדו ללא פיקוח היו גדולים פי שניים מאשר בוולדות שנולדו בנוכחות המטפל וזכו בכל הטיפולים שלאחר הלידה והע־ברה לכלובים מיד לאחר הלידה. אין לראות בעובדות אלה סטטיסטיקה מדויקת, אולם זוהי התרשמות סבירה למדי, ומן הראוי הוא לבדוק עובדות אלה על יסוד רישום מדויק.

ד״ר בצלאל בן־דור

הרצליה, 8.11.1965 רופא „החקלאית“

בטרם באים להטיל על הפרה את העול של לידת־תאומים יש לשאול את עצמנו למה, בעצם, היא חד־ולדנית מטבעה. כשאנו מחשבים על תופעה ביולוגית זו של הריון ולידה בבעלי־חיים הרינו נוכחים מיד בעובדה שהחד־ולד־נות הינה צמודה לשתי תכונות אלה: גוף מגודל של הבעל־חי והריון ממושך (למעלה מ־200 יום). לעומת זה — רב־ולדנות היא תכונה אופיינית בבעלי־חיים בעלי־גוף קטן יחסית והריון קצר (כגון עז, חזירה ועוד). חשוב, איפוא, שנדע אילו הן התכונות הפיסיולוגיות והיחס ההדדי שביניהן, המעורבות בתופעה של לידת־תאומים. אין זו רק שאלה של חוסר הורמון זה או אחר, שאפשר לספקו בדרך מלאכותית ובדרך זו לפתור את מכלול הבעיות, הכרוכות בהריון של עוברים אחדים, הזנתם ע״י הרחם והזנת הרחם ע״י הגוף. בעיות אלו טעונות לימוד ואולי תימצא האפשרות לשנות תכונות, או להביאן לתאימה רצויה.

הצעתו של ד״ר פרוינד במאמר הנ״ל למנוע, או לכל הפחות להפחית ככל האפשר את מקרי התמותה בשגר נראית לי מאוד־מאוד. אין צורך להאריך בשאלה זו, כי נכתב כבר הרבה על כך,

• החוקרים הופקינס (1960), אודאל ופרץ (1960) הצליחו להוכיח את התופעה של רעילות ניטריטים מחמת הזנת בקר במספוא שגדל בשדות מדושנים במנות גדולות של חנקן אנאורגאני. הרעילות התבטאה בהפרעת הסינתיזה של ויטאמין A, בפגיעה בחיידקי הכרס, ובפחיתת תוספת משקל הגוף (במקרים מסויי־מים — בהפלות).

• בירחון — Agriculture, היוצא לאור מטעם משרד החקלאות בבריטניה, נתפרסם מאמר, בו ממליצים לאיכרים להתקין מערכת מכשירים פרטית להכנת תערובות בצורת קוביות (כופתיות). כל משק הזקוק ל־250 טונות מזון מרוכז בשנה, כדאי לו להצטייד במכון כזה ובדרך זו יחסוך סכומים ניכרים בהוצאה למזונות מרוכזים (לבקר, לעופות ולחזירים), וכן תהיה לו האפשרות להתקין קוביות לפי צרכיו הוא, שתתאמה להשלמת המספוא הגס בכל עונות השנה. במיתקנים אלה, אין צורך לחמם את מיני המספוא השונים בתהליך ייצור כופתיות־קוביות. לפי החישובים שהובאו במאמר הנ״ל יוצא שההוצאה להתקנת טונה אחת כופתיות במשק תהיה — 1 ל״ש, 14 שילינג ו־8 פאנס (13.7 ל״ש בקירוב), כשהמכון יופעל להכנת 250 טונות כופתיות בשנה: עיקר ההוצאה (8 ל״ש) היא להתקנת הכופתיות. המיתקן מצויד במגרסה־סחנה, מערביל, מכונה לכופתיות, מנועים חשמליים קטנים ואבזרים לאריזה. ההוצאה הנ״ל לטונה כופתיות כוללת את כל ההוצאות (עבודה, הפחתות, חשמל, ריבית וכו׳).

▲ בצ׳אכוסלובאקיה נערך סקר על 1,364 פרות, רשומות בספר העדר, שנחלבו 6 תקופות חליבה, לפחות. על יסוד ניתוח התגובות מצאו שפרות אלה הגיעו לתגובתן המאקסימאלית בתקופת החליבה החמישית, ובהתאם לנתונים עד לתקופה ה־5 נמצא שבתקופות החליבה 1 עד 4 הושגו תגובות כדי 76.7%, 90%, 97.6% ו־99.5% מתגובות המאקסימום לאחר ההמלטה החמישית. אחוז השומן הגבוה ביותר הושג בתקופת החליבה השניה (4%) וירד ל־3.87% בתקופה השביעית.